

WIJ, "E-CO-AFFECTIEVE WEZENS" JAN FLAMELING

PROLOOG

- **afgelopen dertig jaar:
(als 'filosoof op de markt') analyse van manier van denken -
suggesties voor andere manier van denken - implementatie
ervan**
- **vandaag:
(slechts) een suggestie voor een nieuwe manier van denken**
- **het menselijk bestaan wordt gekenmerkt door afhankelijk-
heid en (dientengevolge) kwetsbaarheid**
- **wij hebben altijd geprobeerd ons te beschermen tegen deze
breekbaarheid van ons bestaan - dit heeft echter het tegen-
deel opgeleverd**

- we leven in het antropoceen – een tijdperk van wereldwijde opwarming van de aarde en massaal uitsterven van soorten levende wezens
- het wordt dan ook tijd onze manier van denken en ons 'doen en laten' te veranderen
- het verlichtingshumanisme, in het bijzonder de opvatting van het zelf als **rationeel en autonoom subject**, speelt een cruciale rol in onze huidige manier van denken
- vandaag:
de suggestie ons op te vatten als **e-co-affectieve wezens**

I. AFFECTIVITEIT

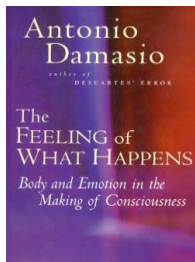
LICHAAM / GEVOELENS

- er was lange tijd sprake van **lichaams- en gevoelsvijandigheid** in de westerse wijsbegeerte:
  - Plato: 'lichaam: een gevangenis van de ziel'
  - René Descartes: 'het primaat van de geest / het verstand' / het 'ik': een denkend ding (*res cogitans*)

- nu is er sprake van herwaardering van het lichaam (**en** gevoelens):
  - Friedrich Nietzsche: 'het lichaam ben jij'
  - Maurice Merleau-Ponty: 'wij zijn belichaamd in de wereld'
  - Antonio Damasio: 'wij zijn een lichaam (met hersenen) dat **voelt** wat gaande is'

- **contra de cartesiaanse opvatting van het zelf (ik) als denkend ding**
- 'ik' is een **organisme**, d.w.z. een lichaam met een complex hersen- en zenuwstelsel
- als organisme is 'ik' gericht op (samen) overleven in welbevinden
- 'ik': een vorm van zelf, n.l. **proto-zelf**, dat niet-bewust, niet-talig, niet-reflexief van aard is
- 'ik' (als proto-zelf) voelt dat het is / bestaat (**primordiale** gevoelens)
- 'ik' (als proto-zelf) reageert **emotioneel** op een object in de omgeving

- 'ik' (als proto-zelf) *voelt* dat 'ik' emotioneel reageert
- 'ik' (als proto-zelf) beseft dat 'ik' hier-en-nu een relatie heb met een object
- er is dan sprake van een (niet-talig / niet-reflexief) *kernzelf* respectievelijk *kernbewustzijn* : 'er bestaat een **relatie** tussen dat / die en **mij**'
- er is (pas) sprake van *autobiografisch zelf* (**ik**) en *uitgebreid bewustzijn*, als 'ik' in staat ben gebruik te maken van dispositionele herinneringen aan deze ('hier-en-nu') kernzelf-ervaringen
- ik beschik (ook) over taalvermogen, ben in staat te denken en heb 'geweten'

I. laten we onszelf opvatten als **affectieve wezens**, *i.e.* lichamen die kunnen spreken en denken maar vooral *ook* voelen wat er gaande is en van hun gevraagd wordt

II.

III.

IV.

II. CO-EXISTENTIE

HET ZELF

De Oudheid:
het zelf wordt opgevat als een levend
wezen dat in gemeenschap met anderen
leeft (*zoon politikon*)

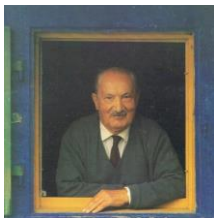

De moderniteit:
het zelf wordt opgevat als

- ik
- enkeling
- rationeel en autonoom
- enkeling
- danser zonder partner
- vrij en redelijk

contra

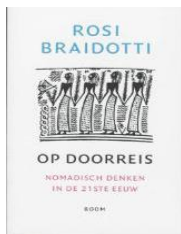
- de opvatting van het zelf als ik of enkeling
- “ikke, ikke, de rest kan stikken” (als opvatting en leefwijze)
- het gebrek aan gevoel van verantwoordelijkheid voor medemensen **en** natuur

het voorstel om onszelf op te vatten als **erzijn**

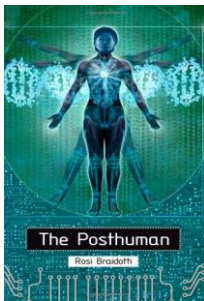
er:

in de wereld
(in betrekkingen met)
(als zijnde)
medezijn

- laten wij onzelf opvatten als **nomadisch** van aard:
  - het nomadische zelf **'wordt'**
  - het nomadische zelf wordt **in relaties tot anderen**
  - het nomadische zelf is **belichaamd**
  - kenmerkend voor het nomadische zelf is **affectiviteit**: het vermogen om door anderen bewogen te worden
- laten wij onzelf opvatten **posthumaan**

- voortdurend veranderend
- een beweeglijk assemblage in gedeelde habitat
- belichaamd
- ontologisch relationeel
- verantwoordelijk
- ecosofisch en *zoe*-geörienteerd

I. laten we onszelf opvatten als **affectieve wezens**, *i.e.* lichamen die kunnen spreken en denken maar vooral ook voelen wat er gaande is en van hun gevraagd wordt

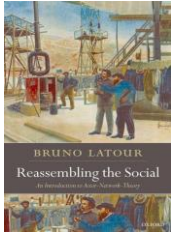
II. laten we onszelf opvatten als affectieve wezens die beseffen dat wij altijd in verbindingen zijn en dat existentie altijd **co-existentie** betekent en wij ons (dus) verantwoordelijk voelen voor die/dat waarmee wij verbonden zijn

III.

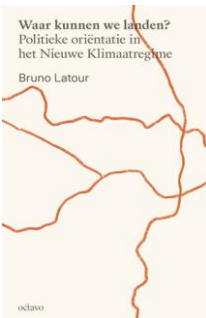
IV.

III. ECOLOGISCH WEZEN

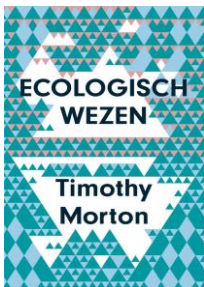

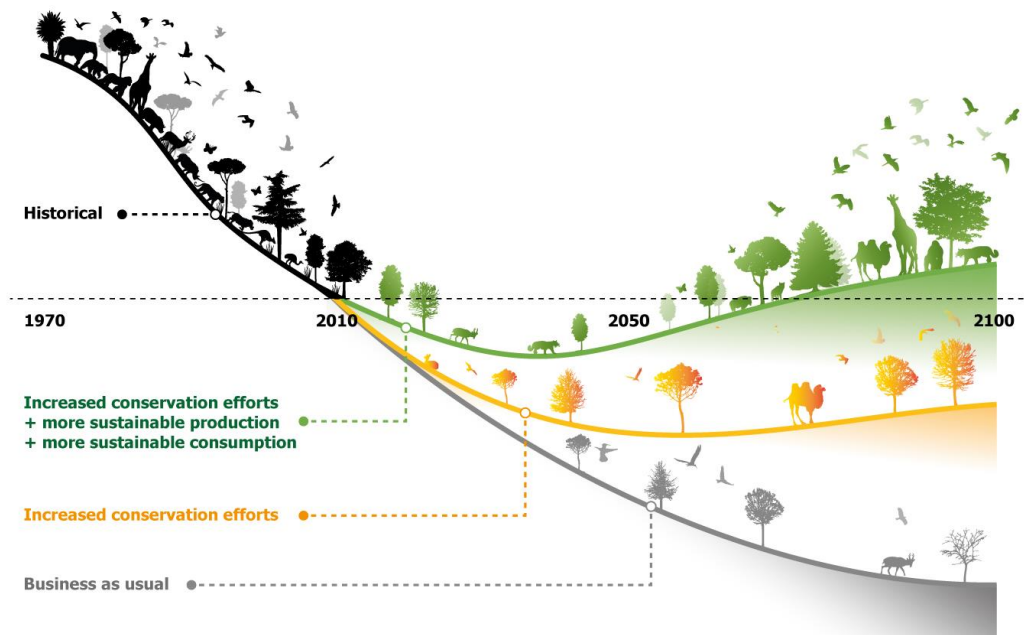
- het voorstel om de mens op te vatten als één **actant** te midden van vele andere actanten
- het begrip *actant* (handelende) wordt gebruikt voor 'alles wat iets teweegbrengt in een stand van zaken'
- binnen een **actor-netwerk** hebben actanten geen onafhankelijk maar een relationeel bestaan
- een actor-netwerk is een **assemblage van actanten**
- actanten kunnen zowel menselijk als niet-menselijk zijn

- het is misschien tijd dat we het niet meer over mensen hebben, maar over **aardbewoners**
- de uitspraak 'wij zijn aardbewoners te midden van andere aardbewoners' **leidt absoluut niet tot dezelfde politiek** als de uitspraak 'wij zijn mensen in de natuur'
- arbeiders *en* vogelen des hemels, 'golden girls' *en* bodembacteriën, bossen *en* dieren zijn (als actanten) aardbewoners die een levensterrein delen
- het gaat er om te beseffen dat we als aardbewoners ons in het antropoceen bevinden en proberen samen te leven met andere aardbewoners

- het meest fundamenteel ecologische feit is dat alle levensvormen met elkaar verbonden zijn
- wij zijn (altijd / al) **ecologische wezens**
- ecologisch denken en doen verlangt:
  - een overgang tot een meer bewuste manier van omgaan met niet-menselijke levende wezens
  - afstemming, d.w.z. een levende, dynamische verhouding tot andere wezens
  - een ander soort van verschil maken – de slak als een ver familielid beschouwen
  - uitgebreide zorg en gastvrijheid voor 'vreemdelingen'
- ecologisch handelen houdt 'gewoon' in dat je anderen minder schade berokkent

- I. laten we onszelf opvatten als **affectieve wezens**, *i.e.* lichamen die kunnen spreken en denken maar vooral *ook* voelen wat er gaande is en van hun gevraagd wordt
- II. laten we onszelf opvatten als affectieve wezens die beseffen dat wij altijd in verbindingen zijn en dat existentie altijd **co-existentie** betekent en wij ons (dus) verantwoordelijk voelen voor die/dat waarmee wij verbonden zijn
- III. laten we onszelf opvatten als affectieve wezens die beseffen dat existentie co-existentie betekent *en* dat wij **ecologisch wezens** zijn, *i.e.* levende wezens die (net als andere levende wezens) zonder zorg voor de *oikos* niet zullen kunnen blijven leven
- IV.

IV. WIJ, "E-CO-AFFECTIEVE WEZENS"

- I. laten we onszelf opvatten als **affectieve wezens**, *i.e.* lichamen die kunnen spreken en denken maar vooral *ook* voelen wat er gaande is en van hun gevraagd wordt
- II. laten we onszelf opvatten als affectieve wezens die beseffen dat wij altijd in verbindingen zijn en dat existentie altijd **co-existentie** betekent en wij ons (dus) verantwoordelijk voelen voor die/dat waarmee wij verbonden zijn
- III. laten we onszelf opvatten als affectieve wezens die beseffen dat existentie co-existentie betekent *en* dat wij **ecologisch wezens** zijn, *i.e.* levende wezens die (net als andere levende wezens) zonder zorg voor de *oikos* niet zullen kunnen blijven leven
- IV. laten we door onze besluitvorming en (dus) ons handelen tonen dat wij onszelf opvatten als **e-co-affectieve wezens**

EPILOOG

- stel dat wij ons als **e-co-affectieve wezens** zouden opvatten
- we zouden dan de **wederzijdse afhankelijkheid**, die ons bestaan kenmerkt, kunnen omarmen, **grenzeloos** kunnen **samenwerken** en juist daardoor **minder kwetsbaar** zijn
- stel dat wij deze verandering van mentaal model niet alleen beschouwen als mogelijk maar ook noodzakelijk, wat zouden dan de implicaties op micro-, meso- en macroniveau zijn voor diegenen die als toezichthouder, bestuurslid en/of directeur werkzaam zijn in de zorg- en welzijnssector?